

Magyar kommunista titkosügynökök Amerikában

Másfél évtizeddel a kommunista pártállam szétesése után mintha az a hiedelem terjedne, hogy a zsarnok Kádár János mégsem volt olyan gonosz. Talán egyáltalán nem is volt az? A róla írott új könyv „bestseller” lett. De kik számára olyan kapós ez a könyv? Ők voltak a haszonélvezői a zsarnok rendszernek, vagy csak fakul az emlékezet? Hiszen alig van olyan család Magyarországon, ahol ne sújtott volna le a kommunista vasököl egyik vagy másik pörölye. A diktatúra eszköztárában a hírhedt kínzások és megfélemlítések között ott volt a többi rejtelmes eszköz is. Titkos megfigyelések hálózatával kontrollálták emberek száz ezreit, a sejtetés gyanújával riasztgatták milliók életét. Évtizedek elmúltával is maradtak emberek, akiket még ma is kísértenek a rémképek. A megélt gonoszság átkos hagyatéka áthatja a következő emberöltők közéletét. Ezért is gyógyító hatású szembesülni a jelen társadalom építményeit és a jövő vízióit egyaránt szűként őrlő kórsággal.

Ezek a gondolatok készítenek engem most arra, hogy egykori résztvevőként és tanúként leírjak egy eseménysorozatot a kommunista diktatúra korszakából, amely hozzájárulhat a társadalom szorongásainak eloszlatásához és a politikai feszültségek enyhítéséhez. A mostani kormányzati krízis gyógyítását az a folyamatosan élőszködő kór hátráltatja, amely történelmünk hazug eltorzításában és brutális tiltásában gyökerезik. Az 1956-os győztes forradalom és vérbe fojtott szabadságharc nyomában a szovjet hadsereg által hatalomba helyezett Kádár-rezsim, félve a szabadságért áldozatra kész néptől, arra törekedett, hogy kitörölje a köztudatból demokratikus élményeinket: az 1945-ös választásokat, az 1946-os polgári stabilizáció teljesítményeit, majd az 1947-ben bekövetkezett, hirtelen, szovjet katonai puccsot. A valóságban ugyanis nem volt kommunista hatalomátvétel, hanem a megszálló hadsereg helyezte hivatalba Rákosi Mátyás pártját, amelynek a választásokon csupán 17% szavazat jutott. Ennek a valóságnak a megismerését tiltotta meg évtizedeken át a hazug Kádár János-i történelemírás. Sajnos olyan hatásosan, hogy generációk elmúltával is érzékelhető a kommunista szemfényvesztés. (E témát részletezi könyvem, *Tiltott történelem, 1945–1947, Századvég, 2006.*)

A jelen tanulmányban arra szorítokozom, hogy az Állambiztonsági Levéltár személynemre vonatkozó irataiból szemezgetve rávilágítsak a kommunista diktatúra hatalomgyakorlására.

* Prof. dr. Horváth János a Magyar Országgyűlés korelnöke, részt vett a Magyar Függetlenségi Mozgalomban, amiért a nyilaskeresztesek és a kommunisták is bebörtönözték, 1945–1947-ben nemzetgyűlési képviselő, a forradalom után az emigráns politika egyik alakítója.

Az Amerikai Egyesült Államokban fabrikált diplomáciai okmányokból, ügynöki jelentésekből, valamint a Budapesten székelő hatóságok ide vágó dokumentációjából idézek, azokat esetenként kommentálom. Nem foglalkozom azzal a több ezer oldalra terjedő anyaggal, amelyben a koncepciók perек résztvevőjeként (Független Kisgazdapárt, Parasztszövetség, szövetkezeti mozgalom), valamint a nemzetközi kapcsolatok intézményeivel kapcsolatos aktákban (Nemzeti Segély, UNRRA, American–Hungarian Relief, Nemzetközi Cserkész Iroda) szerepelek. Ugyancsak nincs itt mód arra, hogy az egyesült államokbeli tudományos, társadalmi és közéleti tevékenységeim részleteit áttekintsem. Még a magyar emigráns politikát is csupán annyiban érintem, amennyiben az hozzájárul annak megvilágításához, miképpen működött a magyar kommunista kormányzat apparátusa az országhatárokon kívül.

Két alcím köré csoportosítom a mondanivalókat. Az egyikben azt mutatom be, hogyan kezeli a kommunista biztonsági apparátus magyarországi utazásaimat. A másik csoportba az „Állambiztonsági Szolgálatok” „szigorúan titkos” feljegyzéseiben felgyülemlett írásokból azokat válogatom össze, ahol az emigráns politikában történő szerepeimre hivatkoznak. Bár az én személyes dolgaim egyediek voltak, a jelentésekből kirajzolódó képből felsejlenek a zord idők gyanakodó kémkedései és lázálomszerű kísértései.

A TILTOTT NÉVJEGYZÉK SZIGORÚAN TITKOS KARBANTARTÁSA

A hidegháborúra jellemző volt a következő eset. A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma II/1. Csoportfőnökség 1. osztálya a „szolgálati jegy”-en azt írta a BM III/II-7. osztály vezetőjének 1972. július 31-én, hogy dr. Horváth János egyetemi tanár, a Kossuth Foundation elnöke „ellenséges propaganda tevékenységet fejtett ki. A fenti indokok alapján úgy határoztam, hogy nevezett személy Magyarországra történő beutazáshoz, illetve átutazáshoz vízumot nem kaphat.” A tudományos konferencia rendezői fellebbeztek. A „belügyesek” mégis felülkerekedtek. Dr. Bozsik János r. ezredes a KEOKH vezetője 1972. augusztus 9-én a következőket írta: „Horváth János (Cece, 1921) USA állampolgár, tiltónévjegyzéken szereplő személy részére – annak ellenére, hogy a Magyar Tudományos Akadémia által kiállított igazolólapal rendelkezik – vízum nem adható ki.” Még meg is leckéztették a tudósokat a belügyesek: „A Magyar Tudományos Akadémia NKO vezetője – Gonda elvtárs – előzetes jelzésünk ellenére igazoló lapot adott ki nevezett részére, aki az MTA ECONOMETRIC SOCIETY Nemzetközi Konferenciára érkezett volna. Beutazási engedélyt nem kapott. Az MTA elnöke – Erdey-Grúz Tibor – érdeklődésére, hogy nevezett felé mivel indokolja az elutasítás tényét a BM III/I. Csfség. helyettesével, Komornyik elvtársal történt egyeztetés alapján közöltük, hogy HORVÁTH JÁNOS beutazását az illetékes magyar hatóságok *nem engedélyezik.*”

A világhírű Econometric Society Oxford University (UK) és más intézmények is tiltakoztak, amit a *The New York Times* is közölt. A prominens konferencia házigazdájának szerepét betöltő MTA engem iktatott be a programba, mert akkorigiban az én „ipari koncentrációs indexem” gyakran szerepelt a szakirodalomban. Er-

dey-Grúz Tibor, az MTA elnöke hangsúlyozta, hogy a meghívólevél beutazási vízumként is szolgál. Így tájékoztatta a magyar nagykövetséget Washingtonban. Mégis váratlanul megkerestek az elutazásom előtti napokban, hogy az elit vízumomat Bernben vagy Bécsben a konzulátuson kell érvényesíteni. Így is jártam el, azonban mindkét helyen közölték, hogy tiltólistán vagyok. Ekkor meghívóim telefonon azt tanácsolták, hogy utazzak Jugoszláviába, Szabadkára, ahová értem fog jönni egy kolléga autóval, aki majd elvisz Budapestre, arra a néhány órára, amikor a programban szerepel a nevem. Valóban megjöttek a küldöttek, azonban csupán amerikai szerzőtársamat vihették be Magyarországra az előadás megtartására. Én pedig Szabadkán, Palicson és Újvidéken tapasztalhattam ottani vendéglátóim szimpátiáját.

Íme egy másik, néhány évvel későbbi újabb kötélfűzásszerű eset, amit tükröz a KÜM Konzuli Főosztálya vezetője, dr. Németh József szigorúan titkos levele a KEOKH-hoz 1974. május 29-én: „Washingtoni nagykövetségünk táviratilag közölte, hogy HORVÁTH János közgazdász professzor, aki a Tiltó Névjegyzékben szerepel, ismételt meghívást kapott Magyarországról, ezúttal a Közgazdász Kongresszusra. Kérése 1972-ben elutasítást nyert. Horváth János levelet írt a nagykövetségnek, amelyben közli, hogy a meghívást csak akkor fogadja el, ha a vízumot biztosítjuk. A nagykövetség kérdezi, hogy Horváth professzor kaphat-e egyszeri beutazási vízumot. Nevezett a Butler egyetem tanszékvezetője, a nagykövetség nem ismeri. Kérjük, szíveskedjék – ha lehet sürgősen – állást foglalni a vízum megadhatósága tekintetében és erről a KÜM-öt tájékoztatni.” A BM III/I-1. osztály vezetője, Tóth Endre r. alez. nyomban, június 14-én azt válaszolta, hogy „HORVÁTH JÁNOS (Cece, 1921. Sebestyén Zsófia) amerikai állampolgár személyével kapcsolatban utoljára 1968-ban keletkeztek adataink. Ezek szerint: tagja volt az úgynevezett Strasbourgi Forradalmi Tanácsnak, tagja volt a Magyar Bizottságnak, a Kossuth Alapítvány vezetője, ügynökgyanús. 1968-óta sem újabb, sem ellentmondó adataink nem keletkeztek. Figyelembe véve, hogy beutazását a Budapesten megrendezésre kerülő Közgazdász Kongresszusra kéri, mellyel kapcsolatban a meghívottak beutazásának biztosítására kormánygaranciát adtunk – kivételt csak azok az esetek képeznek, ha a vízumért folyamodó ellen Magyarországon törvényes büntetőeljárás folyik – így HORVÁTH egyszeri beutazásának engedélyezéséhez hozzájárulunk.” Június 21-én dr. Bozsik József r. ezredes ezt írta: „Nevezettnek a Magyar Népköztársaság területére történő beutazását egyszeri alkalomra ENGEDÉLYEZEM (a tiltó névjegyzéken való meghagyás mellett).” [Kiemelés az eredetiben – H. J.]

Megint másképpen alakult 1975. nyár eleji Magyarországra történő utazásom, amely a Lengyelországban folytatott gazdaságpolitikai tárgyalásaimmal párhuzamosan történt. Amerikai részről társelnöke voltam – lengyel részről Prof. dr. habil. Witold Trzeciakowski volt a másik elnök – a „Szubvenciók a nemzetközi technológia továbbításában” című projektnek. Párhuzamosan tartottam előadásokat a lodzi egyetemen, és szemináriumot vezettem pénzügyi főtisztviselők egy csoportjának a Külkereskedelmi Minisztériumban. Magyarországra történő beutazá-

som engedélyezése kapcsán keletkezett feljegyzések egyik különlegessége, ahogyan ismételtetik a feltételt: „tiltónévjegyzéken való meghagyás mellett”. Olvasható egy sebtében kézzel befirkált és nyíllal nyomatékositott utasítás is, hogy kéri jelezni a belépést, mert intézkedést foganatosítanak, és kéri engedélyezni a szükséges intézkedéseket. Majd a július 16-án: „egyszeri beutazás lett engedélyezve. Leutazta [...] 1975. máj 22-én Ferihegyre telepített vízum törölve.”

Az évek múltával megint merevedtek az álláspontok. A KEOKH vezetője 1980. január 31-én a következőt írta: „[...] 1980-ban a Magyarok Világszövetsége és a Magyar Közgazdasági Társaság szervezésében megrendezésre kerülő nemzetközi kerekasztal konferenciára előjelzett 49 magyar származású közgazdász közül 1 fő beutazását nem engedélyezem. Kérem, hogy HORVÁTH JÁNOS (Cece, 1921) amerikai állampolgár részére meghívólevelet ne küldjenek, mivel beutazása a Magyar Népköztársaság területére nem kívánatos.”

A közgazdászok mégsem hagyták ennyiben. Március 3-án Szüts Pál nagykövet a Magyarok Világszövetsége főtítkára írt a KEOKH-nak: „[...] kérjük felülbírálni az 1980. 1. 31-én kelt, 37/80. iktatószámú levelükben közölt döntésüket Horváth János (Cece, 1921) beutazásával kapcsolatban. Horváth János neves közgazdász az Egyesült Államokban. Ismereteink szerint ilyen minőségben már korábban is járt Magyarországon egyéni elbírálás alapján. Részvétele és előadása a közgazdász találkozón jelentősen járulna hozzá a rendezvény sikeréhez. Információnk szerint kutatási témája: Infláció és munkanélküliség az Egyesült Államokban.” Március 12-én már megírta a választ Tóth József r. alezredes, a KEOKH vezetője: „HORVÁTH JÁNOS (Cece, 1921. a: Sebestyén Zsófia) USA állampolgár egyszeri beutazását a közgazdász találkozóra engedélyezem.”

Hogy mennyire néztek farkasszemet a kommunista nemzetbiztonság buzgólkodói a nemzetközi tudományos kapcsolatok művelőivel, az kitűnik az én Fullbright vendégprofesszori meghívásomból. Legalább egyestendő előkészítő tárgyalások nyomában levél ment a Külügyminisztériumból a KEOKH-ba 1983. július elején: „Washingtoni nagykövetségünk útján beutazása engedélyezését kéri a TL-en szereplő dr. Horváth János (Cece, 1921. november 7., Sebestyén Zsófia) USA állampolgár. Az amerikai USIA Csereprogram Osztálya levélben közölte nagykövetségünkkel, hogy dr. Horváthot a kulturális csereprogram keretében küldik Magyarországra. dr. Horváth János közgazd. professzor az Amerikai Magyar Tanárok Egyesületének jelenlegi elnöke. Fullbright-ösztöndíjjal 6 hónapot tölt Magyarországon, Bognár intézetében fog dolgozni (MVSZ elnök) a Világgazdasági Kutató Intézetben. A Külügyminisztérium kéri a vízum megadását. Elvtársi üdvözléssel dr. Haitz János osztályvezető.” Az elkövetkező napokban, július 18–26-a között, a BM 111/I-1, a III-2 és KEOKH sűrű üzenetváltásai nyomában a KÜM választ kapott: „Beutazó vízum kiadható.” Fél esztendő Magyarországon való tartózkodásom enyhíthette volna a hivatalos merevségeket, azonban ezzel ellenkező jelek mutatkoztak. Megfigyeléseket és utazáskorlátozásokat tapasztaltam. Továbbra is rajta tartottak a „tiltó” listán. 1985. augusztus 28-án, majd szeptember 5-én a washingtoni nagykövetség a következőt jegyezte le: „Horváth János közgazdász, volt baloldali kisgazdapárti képviselő az Indianapolis Butler Egyetem

professzora [...] kérelmét elutasították. [...] Javasolom helyzetét, kérését felülvizsgálni, beutazását lehetőség szerint engedélyezni, TL-ből törölni.” „Tájékoztatásul közöljük, hogy Horváth vízumkérelmének elutasítását követően telefonon jelentkezett Nagy Károly, az Anyanyelvi Konferencia Védnökségének tagja. [...] s kérte az ügy felülvizsgálatát, mivel véleménye szerint az Anyanyelvi Konferencia után kialakult jó hullámot gyengítené.” Az ügy felment egészen a BM III/I. osztályig, onnan jött Bogye János r. vezérőrnagy döntése: „A tiltójegyzéken való megtartása mellett hozzájárulunk Horváth János USA állampolgár egyszeri beutazásának engedélyezéséhez.”

AZ EMIGRÁCIÓ POLITIKÁJA INGERELTE KÁDÁR KORMÁNYZÁSÁT

A győztes forradalmat szabadságharcba kényszerítő szovjet katonai beavatkozás, majd a Kádár Jánossal a hatalomba helyezett csatlós kormány megbotránkozott a világot. 1956. október végétől a diplomácia központjában, az Egyesült Nemzetek Szervezeténél New Yorkban téma lett a magyar ügy. Munkatársaimmal együtt feladatként vállaltuk a forradalom programjának torzítatlan őrzését. Érveltünk, hogy érvényesüljön a Moszkvában 1956. október 24-én kinyilatkoztatott álláspont, miszerint az 1945–1946 szellemében demokratikus többpártrendszer kormányoz. Bizonyítottuk, hogy nem „ellenforradalom” volt 1956-ban, mint ahogy visszhangzott a kommunista baloldalról és a náci-nyilas jobboldalról egyaránt.

A csatlós Kádár-kormány békéltetést színlelő, bár valójában vérbosszús vergődése, a Szovjetunió hadosztályainak manőverei, a kétszázezer körüli menekült nyomasztóan hatott. Ezért november végén megalakítottuk a Magyar Forradalmi Tanácsot Bécsben, majd kongresszust tartottunk január első napjaiban Strasbourgban. Ezt követte a Szabad Magyarország Nemzeti Képviseletének deklarálása New Yorkban, ami egy kváziemigráns kormánynak számított. Mindegyiknek tagja lettem. Már Bécsben én fogalmaztam meg az alakuló nyilatkozatot, amelyet Kiss Sándor, Nyeste Zoltán, O'sváth György, Benjamin Olivér, Faludi György és még néhányan írtak alá. Ehhez hívtuk, és elnöknek választottuk Kéthly Annát, alelnököknek pedig Király Bélát és Kővágó Józsefet. A főtitkár Kiss Sándor lett, aki az elkövetkező években ténylegesen irányította a dolgokat. Az előző emigrációból meghívásunkra csatlakozott Nagy Ferenc, Varga Béla, Kovács Imre és még mások.

November végén én utaztam elsőként New Yorkba és Washingtonba az illetékesekhez. Ilyenképpen találtuk magunkat a politikai emigráció sűrűjében, ami a hivatalos és formális diplomácia útjai mellett a budapesti és moszkvai titkosszolgálatok kátyúit is jelentette. Számomra az emigráns politikusi szerep többé formálódott, mint ahogyan azt eleinte gondoltam. Az a feladat, hogy utazzak Amerikába, már a forradalom stabilizációjának napjaiban felmerült. Amikor november 2-án az egész napos gazdaságpolitikai értekezlet – amely az Országos Gazdasági Újjáépítési Tanács alakulását elhatározta – számba vette a programokat, akkor előkerültek a nemzetközi témák is. Azért esett rám a választás, hogy én melegítsem fel a kapcsolatokat Nyugaton, mert a forradalomban szerepet kapó korábbi politikusok közül én töltöttem be nemzetközi jellegű tisztségeket az 1945–1947-es évek-

ben. Elnöke voltam az Amerikai–Magyar Segélyakciónak (American–Hungarian Relief), egyidejűleg pedig a miniszterelnököt képviseltem az Egyesült Nemzetek Újjáépítési és Segély Programjában (UNRRA). Ugyancsak kiderült, hogy a forradalmat hitelesen képviselni tudó vezetők között nem akadt más, aki tudott angolul tárgyalni. Ezért is november 4-ét követően a forradalom hivatalos személyiségei közül Kovács Béla, Farkas Ferenc, Tildy Zoltán, Kelemen Gyula, B. Szabó István és mások arra bízottak, hogy utazzak Amerikába.

Bár emigráns politikusként érkeztem Amerikába, előzőleg a konszolidálódó forradalom képviselőjeként készültem rövid utazásra. Ezekről eleddig keveset írtam. Kiss Sándor és jómagam szándékosan hallgattunk a személyekről és az eseményekről, mert bizonyos szerepük miatt bajba kerültek volna a kommunista diktatúrában. A gazdaságpolitikai konferencia elnöklésére Kerék Mihályt kérte fel Kiss Sándor, a Parasztszövetség elnöke. A 60–70 főnyi résztvevő többségét az 1945–1947-es évek közszereplőiből hívtuk össze. Támogató jelzések érkeztek a forradalmi szervezetektől és érdekképviselőktől, a Független Kisgazdapártnál Kerék Mihály, Horváth János mellett Antall József és Szolnoki István, a Petőfi Parasztpártból Farkas Ferenc, S. Szabó Ferenc és Kelemen Sándor üzentek. Kiemelkedően tevékenykedett a szervezésben Boros Lajos, Füzesi István és Márta, Göncz Árpád, Patonay Elek, Vörös Vince és mások. Szerep jutott Bognár Józsefnek, a Magyar Nemzeti Bank akkor kinevezett elnökének. Párhuzamosan aznap vázolta a helyzetet Varga István és Salamon Rác Tamás Tildy Zoltánnak.

A következő dokumentumokkal igyekszem megvilágítani a kommunista titkos rendőrség működését itthon és Amerikában.

„BM Politikai aloszt. Szigorúan titkos!

Tárgy: „Kerekes” személyes kapcsolatai az USA-ban. Feljegyzés Budapest 1957. október 12-én. Horváth János: v. országgyűlési képviselő. A Bp. XIII. ker. FKP (sic!) elnöke volt, és a Parasztszövetség gazdasági igazgatója. 1956. november végén szökött nyugatra. Jelenleg a MFT intéző biz. tagja, jó kapcsolata lett State Department-ba (sic!) [State Department], ahol mint magyar szakértőt tanácsadónak tekintik. Kiss Sándor legjobb barátja, NF híve, az új emigráció külügyminiszterének tekintik. Rendkívül nyugodt, gyors felfogású, jó diplomata. Családja is kint él, puritán életmódot él. Közgazdász. [...] Tar Ferenc rny. őrgy.”

A BM III/I. Csfég. 1. A alosztály 1967. április 17-én a következő összefoglaló jelentést írta a Kossuth Foundationról: „Az »Alapítványt« a fellazítási politika meghirdetéséig mint propagandaeszközt használták fel. Jelentős anyagi eszközök felett rendelkezett, amelyből az emigráns írók tollából megjelenő, MNK ellenes könyveket és kiadványokat dotáltak [...] A fellazítási politika életbelépésével az »Alapítvány« feladatköre is módosult. [...] Mélyíteni a kapcsolatot a magyar kultúrintézményekkel, főleg azok befolyásos vezetőivel. Ezen keresztül szorgalmazni a kultúr csereprogramokat, így lehetővé tenni egyes személyek Amerikába történő meghívását [...] Folyamatosan bekapcsolódni az ösztöndíjasok meghívásába. Ezzel kapcsolatban a »K« ellenőrzése során megállapítottuk hogy Kudász Mária budapesti lakos részére az »Alapítvány« ösztöndíjat intéz.”

„BM III/I. Csfég 1-es osztálya. Szigorúan titkos! Hiv. sz. 6-418/68 Szolgálati jegy. Budapest, 1968. április 8. H o r v á t h János (Cece, 1921) Whitman Coll. Walla-Walla, Washington, USA lakos, 1945-47-ig tagja volt a Magyar Parlamentnek. 1947-ben demokratikus államrend megdöntésére irányuló bűntett miatt 3 év kényszermunkára, 10 év politikai jog- és hivatalvesztésre ítélték. 1956-ban disszidált Magyarországról, és az USA-ba ment. Horváth 1962-ben vette fel az amerikai állampolgárságot. Jelenleg a Walla-wallai egyetem professzora. A New York-i Kossuth Foundation elnöke, a Hungarian Studies Foundation igazgatósági tagja és az Amerikai Magyar Szövetség helyettes elnöke. Adataink szerint a New York-i Kossuth Foundation – az FBI és a CIA fedőszerve – és az AMSZ rendszeres ellenséges tevékenységet fejt ki Magyarország ellen. Horváth mint a Kossuth Alapítvány elnöke ellenséges tevékenységet fejt ki az AEA-ban tanuló Ford-ösztöndíjasainak körében is. Fentiek alapján kérjük, hogy Horváth János továbbra is maradjon tiltólistán. Tóth Pál r. alezredes, osztályvezető. BM III/II-7-es Osztály Vezetőjének!” Az »Alapítvány« az utóbbi időben keresi a kapcsolatot amerikai külképviseleteinkkel, melynek beosztottjait meg akarja nyerni az »Alapítvány« és a Columbia Egyetem Közép-európai Intézete rendezésében 1967 áprilisában lebonyolításra kerülő symposiumon való részvételre. Ez ügyben az »Alapítvány« elnöke, prof. Horváth János személyesen járt el képviseleteinken, s átadta a symposiumon megtárgyalásra kerülő kérdéseket, előadókat kért. [...] A közeledést elutasítottuk, a symposiumot bojkottáljuk. Az »Alapítvány« vezetői közül prof. Horváth János (Cece, 1921) elnök ismert. [...] közgazdász, volt FKGP országgyűlési képviselő, részt vett a »Magyar Közösségi Mozgalomban«. Tevékenységéért 4 évre ítélték, 1951-ben szabadult. Az ellenforradalom alatt részt vett az FKGP újjászervezésében. 1956 novemberében disszidált. Rövid ideig Franciaországban élt, ahol aktívan részt vett a »Magyar Forradalmi Tanács« szervezésében. 1957-ben áttelepült az USA-ba, vezető tagja lett a »Nemzetközi Paraszt Szövetségnek« (International Peasant Union). Az »Alapítvány« megalakulásától annak elnöke.”

Az itt következő paragrafus egy informátor írásából való. „Jelentem [...] 1967. április 13-án este felhívtam telefonon... lakásán, nyilvános telefonfülkéből. Beszélgetésünk alapján 14-én este találkoztunk, majd étteremben vacsoráztunk. Kérdéseimre... a következőket mondta el... »A Kossuth Foundation elnöke Horváth János. Anyagi támogatást a State Department biztosítja. Jelenlegi céljuk, hogy segítséget adjanak az USA-kormány hídépítő politikájához... A Foundation programjában [...] szerinte egyetlen téma szerepel. Az, hogy ösztöndíjjal tanulókat, diákokat hozzanak ki Magyarországról 1-2 évre. Erről már beszélgettek Horváthtal, sőt vitatkoztak. Vitájuknak az volt az alapja, hogy Horváth ezt úgy akarja megoldani, hogy kiválasztott magyar diákoknak egyszerűen küldenek meghívólevelet [...] ezt ellenezte, azt javasolta Horváthnak, hogy vegye fel a Magyar Nagykövetség vezetőjével a kapcsolatot a kérdés megbeszélésére [...] továbbiakban elmondta, hogy nem tudja az okát, de már több alkalommal tapasztalta, hogy amikor egyes „kényesebb” kérdéseket tett fel Horváthnak, az nem adott választ a kérdésre, így kezezt kibújni. A Foundation kezdeményezésére nemrég symposiu-

mot akartak rendezni a New York-i egyetemen. Erre össze akartak hívni több professzort, tanárt, diákot, és kértek egy küldöttet a Magyar Nagykövetségtől is. Egy úgynevezett vitaestet akartak tartani, ahol mindenki feltehet kérdéseket.”

Tükrözi a kommunista biztonsági apparátus éberségét az a kiterjedt figyelem, amivel magyarországi Fullbright professzori szerepemben tartottak számon 1983 második felében. Megakadályozni nem voltak képesek, mert idejövetelem a normalizálódó külpolitika egyik próbája volt. A Belügyminisztérium szervei igyekeztek munkakörülményeimet és társadalmi érintkezéseimet megkülönböztetett figyelemmel kísérni. Íme még egy eset. A Belügyminisztérium Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság levélpapírján a következő állt: „Szigorúan titkos! Különösen fontos! „NAPI OPERATÍV INFORMÁCIÓS JELENTÉS, 229. szám. Budapest, 1983. november 21. 4/A szerv hírforrása több esetben találkozott a hazánkban tartózkodó dr. HORVÁTH JÁNOS-sal, aki egy amerikai magyar tanáregyesület és egy export-import vállalat elnöke. Horváth János, aki – a hírforrás tudomása szerint – a többi között találkozott »Csókással« és ZAKAR ANDRÁS »F« dossziés személlyel, tájékozódás és anyaggyűjtés céljából több ismerősének kérdőívet adott át, kérve azok kitöltését. Az információ forrása megbízható, ellenőrzött; tartalma nem ellenőrzött. *Intézkedés:* tájékoztatják a BM III/I. Csoportfőnökséget. Vagyoczy Béla r. ezredes, titkárságvezető. Jövőhagyom: Földesi Jenő r. altábornagy, miniszterhelyettes.”

Újabb NAPI OPERATÍV INFORMÁCIÓS JELENTÉS született december 2-án. „**IDEOLÓGIAI, POLITIKAI DIVERZIÓS TEVÉKENYSÉG, 6./**Dr. HORVÁTH JÁNOS USA állampolgár, beszélgetést folytatott H. ANDRÁS »F« dossziés személlyel, aki nemrégén érkezett haza Olaszországból. H. András kinttartózkodása során sok szocialista és kommunista vezetővel – köztük Berlinguerrel is – találkozott. Elmondása szerint az olasz marxisták úgy vélik, hogy a magyar reform lehetne a kapocs a nyugati eurokommunista mozgalmak és a szocialista országok kommunista pártjai között. Úgy látják, »itt formálódik az a szintézis, amely egy frontban egyesíthetné a világ kommunista és általában marxista mozgalmait«. Dr. Horváth felajánlotta H. Andrásnak és D. PÁL-nak, hogy kérésükre bármilyen anyagot kijuttat az USA-ba a nagykövetség futárpostájával. Horváth ígéretet tett arra, hogy H. András részére előkészít egy USA-beli előadókörutatót, mivel nevezett egy ilyen meghívás nagyon érdekelne. Az információ forrása megbízható, ellenőrzött; tartalma nem ellenőrzött. *Intézkedés:* tájékoztatják a BM III/I. Csoportfőnökséget.”

Bizonyára azért tekintették e két operatív információs jelentés tárgyát különösen fontosnak, mert nemcsak engem, hanem a más személyeket is számon tartott a titkosrendőrség. Valójában még egyetemista korunkból ismertem Hegedüs Andrást, akiből a szovjet katonai beavatkozást kérő levelet aláíró miniszterelnök lett 1956 októberében, negyed század múlva pedig a marxizmus elméletét és gyakorlatát feszegette szociológusként. Demény Pál – akivel a Rákosi-diktatúra börtöne hozott össze 1949-ben – most olyan kéziratokat adott nekem, amelyeknek megjelentetésére Magyarországon nem ígérkezett lehetőség.

Amint a bevezető sorokban már jeleztem, én itt tanúsíthatom a feltárt anyag hitelességét, mert az énvelem foglalkozik. Az állambiztonsági szolgálatok vonatkozó ira-

taim láttam, és optimális mértékig idézek belőlük. Annyi magyarázó vagy összekötő szöveget írtam, amennyi kívánatos a tisztánlátáshoz. Ámbár a téma megérdemelne további tényfeltárást olyan tényeket illetően, amelyekhez én is közel álltam. Mert hiszen éppen ebből kifolyólag fokozottabban figyelt a kommunista titkosszolgálat. Csupán csak emlétek néhányat: (1) az Egyesült Nemzetek Különbizottsága kihallgatásainak szervezése és Paul Bang-Jensen tragikus halála; (2) részvételem Zbigniew Brzezinski professzor kutatócsoportjában Charles Gati és Rudolf Tőkés munkatársakkal; (3) amikor Ronald Reagan elnök (Richard Lugar és Mitchell Daniels kezdeményezésére) nagykövetnek szánt Budapestre; (4) amikor Bognár József általam invitálta Nagy Ferencet Budapestre; (5) amikor Aczél György kezdeményezett egy beszélgetést Denis Sinornál Bloomingtonban; (6) amikor Csoóri Sándor megdicsérte az ITT-OTT konferencián tartott előadásomat Magyarországról; (7) amikor a Pozsgay Imre–Horváth János-rádióhíd (Amerika Hangja – Kossuth Rádió) formálódott 1988 karácsonyára; (8) amikor a Magyar Kékszalag Bizottságot szerveztem a Hudson Intézetnél Indianapolisban 1989-ben.

Végezetül pedig időszerű a kérdés, hogy mennyi tanulságot vonhatunk le a múltbéli történésekből. Hogy képesek vagyunk-e megérteni a tanulságok üzeneteit, amit *Az ember tragédiájában* Lucifer kimond – ő legalább nem volt képmutató –: „nem adhatok mást, csak mi lényegem”. Erre emlékezve marad-e más útjelzőnk, mint, hogy: „soha többé diktatúrát.”